

BIBLIOTEKA
SHTETIT

854-32

T 95

SKËNDER I. TUPJA

FLAKËT E URREJTJES
TREGIME

8SH-32

T 95

SKËNDER I. TUPJA

FLAKËT E URREJTJES

TREGIME

~~7455~~
3292

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

FLAKËT E URREJTJES

— Po të shkon ters, mor vëlla, — i thoshin gjithnjë fshatarët. Atyre u vinte shumë keq. Donin ta ndihmonin, po edhe ata ishin të varfër. Vërtet kjo e lehtësonte ca Zenelin, por, në fund të fundit, ishte vetëm një përkrahje morale. Në atë fshat malor, ku përveç disa rripave toke, që jepnin një dorë misër, si dhe pak bagëti të imta, që mbaheshin me të keq, hante pula gur, si i thonë fjalës.

Zenel Mustafai rropatej fill i vetëm në punët e rënda të bujqësisë. I ati i kishte lënë trashëgim vetëm një shtëpi të vogël, ku edhe bagëti nuk bënte rehat e jo më njeriu. Kishte edhe një copë tokë në një rrëpirë, që e lante çdo ditë me djersë e gjak. Si shpërblim nuk siguronte as bukën e gojës.

Me gruan e parë nuk pati fëmijë. Kur ajo kishte mbyllur sytë përgjithmonë, ai kishte qarë njëlloj si për të vdekurën ashtu edhe për shtëpinë, që po i mbetej pa një trashëgimtar. Pas pesë vjetësh që martuar përsëri. Edhe gruaja e dytë, Nafija, si e para, ishte shëndetligë, me fytyrë të

vrarë. Fliste e qeshte rrallë. Zeneli i thoshte shpesh se me atë pamje të ngrysur atij i dukej se ajo ndillte fatkeqësi. Po s'merrte përgjigje. Nafija dëgjonte, ngrihej e dilte jashtë dhe atje, në ndonjë qoshe, e nxirrte marazin, duke u shkrehur në vaj. Shokëve të Zenelit u dhimbsej kjo grua e mirë, punëtore dhe e urtë, e qortonin burrin «zemërgur», duke dyshuar se mos ai ishte shkaktar për zymtësinë e saj.

Pas dy vjetësh atyre u lindi një vajzë. Zeneli e priti sihariqin me një ftohtësi të papërmbajtur. Shtëpia i kishte mbetur përsëri pa traun kryesor. E bija do të rritej e do të shkonte në shtëpinë e botës. E shoqja e vuri ré dhe u vra më shumë në shpirt. Kur vajza, Meremja, mbushi tre vjeç, ata u bënë edhe me djalë. Këtë herë Zeneli sa s'u çmend nga gëzimi. E shoqëronte të birin me përkujdesje të tepruara dhe me frikën në zemër se mos i sëmurej dhe i vdiste. Po edhe me të shopen filloi të sillej më ngrohtë. Nuk e vinte re aq shumë natyrën e saj të mbyllur e të zymtë. Tani dukej sikur jetonte vetëm për djalin, Seferin. Të gjithëve u thoshte me mburrje se këtej e tutje oxhaku i shtëpisë së Mustafajve do të nxirrte tym brez pas brezi. Djali tjetër, Agimi, u lindi pas gjashtë vjetësh, kur Zeneli i la prapa të pesëdhjetepesat.

Bashkë me gëzimet, fëmijët sollën edhe shqetësimet. Varfëria u ul këmbëkryq në koliben e tij të vjetër, ku të zihej fryma. Ajo karakatinë nuk mjaftonte për familjen prej pesë vetësh. Fshatarët i thoshin shpesh të ndërtonte një të re. E atij i pikonte në shpirt për këtë, po e shihte se do të shkatë-

rruhej nga ekonomia, po t'i futej këtij telashi, se s'kishte asnjë mbështetje. Të tjerët s'e ndihmonin dot. Një shtëpi për të qenë donte shumë para. Kur e mendonte shtëpinë, ai turbullohej më tepër, huttohej... Ulej te ledhi anës oborrit dhe bënte plane pas planesh, po llogaritë s'i dilnin. Pastaj ngrihej dhe ecte në tym, duke pirë duhan të fortë e duke u kollitur vazhdimisht.

Vetëm pas disa vjetësh, i qeshi nuri Zenel Mustafait, kur Meremja dhe Seferi u rritën. Atëherë ai i dha karar ta shkulte nga themeli atë kasolle për ibret dhe të ndërtonte një shtëpi për të qenë, ku t'i ngryste si njeri ditët e pleqërisë. Në këto mendime e ngrohu edhe i kunati. Ai i premtoi një shumë të hollash, që t'ia kthente pak e nga pak. Kështu filluan të ngriheshin themelet e shtëpisë së re. Mirëpo papritur punët u ngatërruan. Ai qerrata kunat e hëngri fjalën. I tha se paratë nuk ishin të tijat, po të një tjetri, i cili donte garanci. Dha e mori Zeneli, po nuk gjeti rrugëdalje. Atëherë la peng atë copë arë dhe e mori në sy të punonte për të panjohurin aq kohë, sa të shlyente borxhin. Nuk mjaftoi kjo, po u sulën, si miza në mjaltë, edhe matrapazët, që nga furnizuesit e materialeve të ndërtimit e deri tek ata batakçinjtë me shkollë, të cilët donin t'i shitnin me çmim të kripur një copë letër, ku qenë bërë ca viza të trasha sipas të cilave do të ngrihej shtëpia. Këtë s'e hëngri Zeneli. U tha se shtëpinë do ta ndërtonte siç dinte vetë.

Kështu, një ditë të bukur vjeshte çdo gjë pati përfunduar dhe familja hyri në shtëpinë e re. Atë ditë Zeneli nuk ishte në vete nga gëzimi. Po

edhe së shoqes i qeshnin sytë. Ai ecte ngadalë dhe fërkonte plot butësi me pëllëmbët e duarve të ashpra derën e dhomës në katin e poshtëm. E hante me sy tavanin e lyer me ngjyrë bezele të çelur, hynte në qilar, dilte që andej, lëmonte parmakët, hidhërohej kur shihte ndonjë plasaritje, ngjitej lart në dhomën e miqve, vërtitej rrotull sallonit katror dhe gjithë këto lëvizje e përkujdesje i shoqëronte me psherëtima shqetësimi e lehtësimi. Kur ra për të fjetur, e ndjeu veten të lodhur dhe u çudit kur mendoi se njeriu u lodhka edhe pa punuar. Tani ai kishte një copëz lumturi në jetën e tij aq të ashpër e të pasigurtë, që ngjante me atë detin e egër-suar, kur ngre tallazet lart në qiell dhe e përplas lundrën bashkë me lundërtarin si të dojë e nga të dojë. Sidoqoftë ai kishte tani një shtëpi. Për më tepër, në dimrin e ashpër, kur natyra shfrynte me tërbim, nuk do t'i shihte më ato rrëkezat e ujit që «shëtitnin» nëpër dheun e ngjeshur, i cili zëvendësonte dyshemenë prej dërrase, dhe era nuk do të bridhte me vërtik nga njëra anë në tjetrën.

Pas dy vjetësh e shleu borxhin. E ndihmoi shumë edhe djali i madh, që ishte futur punëtor në një kaminë gëlqereje. Bashkë me paratë ai i solli Zenelit edhe mendimet e para për të huajt që kishin pushtuar vendin dhe për luftën që bënin komunistët. Kështu, me kalimin e kohës, plaku u bë përhapës i fjalës së Partisë në fshat, po me mënyrën e vet. Fliste shkoqur, ashtu si dinte. Kishte vetëm një pikë të dobët. Atë punën e pronës së përbashkët s'e përtypte dot. Kur i biri i tregonte se si diku në një vend të botës tokat ishin bashkuar në kooperativa të mëdha, që prodhonin pa hesap, atij i dukej

sikur ajo copë shterpë dhe dy-tri pula ishin më të mira, ca më tepër tani që kishte shtëpinë e vet, sesa po të bëhej toktançe me të tjerët.

Koha rrodhi. Po mbusheshin tre vjet që edhe Meremja jetonte në qytet, te një kushëri i nënës. Atje punonte. Edhe ajo e ndihmonte shtëpinë. Zeneli qeshte dhe përdridhte mustaqet me kënaqësi, kur kujtonte sesa ftohtë e pati pritur lindjen e saj. Në të hyrë të prillit të vitit 1943 ai mori një letër dorazi nga qyteti. E shkruante ajo. Zenelit i ndritën sytë. Thirri të shoqen dhe e lexoi.

Qofshi mirë me shëndet! Edhe unë mirë jam. Më ka zënë malli shumë për ju, po s'qenka thënë ta nxjerr së shpejti. Ti, baba, do të më kuptosh. Dua që edhe nëna të mos ma marrë për keq. Ja, si është puna. Fashistët po më gjurmojnë, se ti e di, që unë ngatërrohem me punë të ndaluara. Kjo do të thotë se ata ua kanë frikën edhe vajzave. Pra, së shpejti mund të dal partizane. Kështu mendojmë. Putheni Agimin për mua. Ju përqafoj fort e mirupafshim në Shqipërinë e lirë! Meremja.

Nafija qau. Zenelit iu dridh buza e poshtme. Tre muaj më vonë edhe i biri ndoqi rrugën e së motrës. Prindërit mbetën vetëm me djalën e vogël. Kjo ishte ca e rëndë për moshën e tyre, megjithatë thellë në shpirt Zeneli ndiente diçka të bukur, që e bënte të ishte ballëlart para të tjerëve. Ai — babai i dy partizanëve.

Në janar 1944 mori lajmin se Meremja ishte vrarë. Që nga ajo ditë Zeneli u bë i heshtur si varri. Agimi 13-vjeçar ia këpuste shpirtin me të qarën e tij prej fëmije. E kishte dashur të motrën sa më s'bëhet. Ajo e kishte lënë me një mall përvëlues.

Pas dy javësh Zenelit i erdhi një letër nga komanda e batalionit partizan. Ajo ishte firmosur nga komisari. Atë, burrë e grua, kokë më kokë, e lexuan disa herë radhazi. U dukej sikur shihnin Meremen. Nafija ishte bërë si gur. Zeneli i tha të birit të nënvizonte ca rreshta, të cilët më vonë i mësoi përmendsh. Në ta thuhej: *Vajza juaj ra siç u ka hije partizanëve, bijave të Partisë. Armiku s'ia pa kurrë shpinën në fushën e luftës. Kur plumbi e goditi në kraharor, ajo thirri: «Përpara shokë!» Partia dhe komanda ju shprehin juve, prindërve të saj, ngushëllimet e gjithë partizanëve dhe ju falënderojnë, që rritët një vajzë të tillë trime.*

Që nga ajo ditë Zeneli u lidh edhe më shumë pas djemve.

Ai dimër që shumë i ashpër. Ditë e natë s'pushonte era e tërbuar, që i përkulte pemët gjer në tokë. Dëbora, që kishte rënë herë pas here, po trettej nga shirat e rrëmbyera. Një ditë më parë qenë ndezur luftime të ashpra diku aty afër. Në fshat dëgjoheshin sokëllimat e mitralozave dhe plasjet e predhave të artilerisë. Shtëpia e Zenelit ndodhej larg të tjerave. Nga lagjja më e afërt mbante njëzet minuta. Në mbrëmje Zeneli dëgjoi ca zëra afër oborrit. U ngjiti menjëherë në dhomën sipër. Pas pak zhurma u bë më e madhe. Porta e jashtme u hap me forcë. Njerëz të armatosur u futën në oborr. Zenelit iu vrenjt balli. Ai doli te pragu i derës. Njëri nga të porsaardhurit tha diçka që s'u mor vesh, se në çast një shok i tij qëlloi befaz me armë. Viktimë që një kaposh i bukur. Nuk kaloi shumë e ai,

goxha burrë, dukej i qetësuar vetëm me gjelin e vrrarë në dorë. Ndërkohë një tjetër doli nga plevica duke tërhequr zvarrë një dele. Ishin dhjetë ballistë.

— Dëgjo ti, plak! — e urdhëroi Zenelin kapoja i tyre. — Sonte të na e shtrosh si për dasmë! Kemi luftuar dy ditë me radhë me ata qenër partizanë dhe duam të festojmë siç na ka hije! More vesh? Na sill raki ballë kazani! Hajt!

Zeneli ia ktheu i verdhë dyllë nga nervozizmi: — Mirë, o bej, mirë, po, kur vijnë miqtë, më parë lirohen nga armët, pa pastaj dredhin ndonjë duhan me të zonë e shtëpisë e pastaj të tjerat vijnë në radhë.

— Shiko, shiko! Qenka kokosh plak ky! Dashka të na japë edhe mend! Lëri, ore, fjalët, të them, e mos na dërdëllis, po marrsh, bëj ç'të thashë! Dhe, uro allahun që jam në qejf, se ndryshe do t'i kisha ndyrë duart me ty!

Këto fjalë të Xhemal beut i gajasën së qeshuri të tjerët. Ata filluan t'i hidhnin romuze plakut. Njëri nga ata tha:

— Ne e dimë se ti nuk na do ne, po komunistet, mor pizeveng! Prandaj luaj këmbët, shpejt, se m'i paske goxha të gjata! Mos na hap punë të t'i shkurtojme!

Të gjithë u shkulën prapë së qeshuri, ndërsa Zenelit i shkrepnin sytë. Ai doli nga dhoma i fyer rëndë. Pas pak, bashkë me Agimin shtroi një sofër të madhe dhe u vuri përpara duhan të grirë imtë. I pyeti nëse dëshironin ta fillonin pijen me ç'i ndodhej aty për aty, apo do të pritnin sa të piqeshin pulat.

— Piqi, piqi, se këtu na ke! — iu përgjigj ai që rrinte në krye.

Kaluan disa minuta dhe Xhemal beu i tha përsëri Zenelit që t'i shpejtonte përgatitjet. Kur ky u mat të dilte jashtë, ai e pyeti:

— More plak, pa ndalo një çikë! Nuk të pyeta, sa fëmijë ke?

— Dy djem, bej. Këtë të voglin dhe një më të madh.

— Ku e ke të madhin? Mos është partizan?

— Jo, bej. Punon në qytet. Kam borxhe dhe më ndihmon t'i laj.

— Se mos gënjen?

— Ç'është ajo fjalë!

Po atë fotografinë në mur ç'e ke?

— Vajza ime është. Ka vdekur tani vonë.

Të gjithë shikuan fotografinë e Meremes. Ai, që rrinte në krah të komandantit ballist e që dukej se vinte pas tij për nga pozita, foli:

— O i zoti i shtëpisë! Po ato vajzat që kanë pasë partizanët për çfarë i duan thua zotrote, për luftë apo për...

Fjalët e tij e goditën Zenelin më rëndë se plumbi, megjithatë e mbajti veten. I hodhi një vështrim fotografisë së Meremes dhe ndjeu se iu drodhën mustaqet e bardha. Foli me vete: «Bijë e babait! Të pata djalë e shkuar djalit! Ti u vrave në shesh të burrave, kurse këta qena...» Zemra e plakut ishte ndezur. Agimi solli raki me bollëk, pula të skuqura, fërgesë dhe bukë të ngrohtë.

— Urdhëroni! — foli Zeneli me zë të mekur, duke i ftuar të pinin.

— Për shëndetin e baballarëve të kombit e të